

Motion till riksdagen 2021/22:2606

av **Daniel Riazat m.fl. (V)**

Komvux

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär förbud mot vinstuttag inom vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär förbud mot ägarstrukturer och bolagsformer inom den kommunala vuxenutbildningen vars ändamål är att göra vinst och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning i syfte att införa statligt huvudmannaskap för hela skolväsendet inklusive komvux och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att inrätta en vuxenlärarutbildning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda inrättandet av en kompletterande pedagogisk utbildning till vuxenlärare och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som kartlägger hur många som felplacerats i särskolan och vilka behov av stöd de har samt kommer med förslag på vilka riktade utbildningsinsatser som behövs för att dessa personer ska få gymnasiekompetens och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om det kan ställas krav på att all utbildning som omfattas av skollagen ska tillhandahålla kurslitteratur kostnadsfritt och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utökad rätt för adopterade att studera sitt modersmål på komvux bör utredas och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Ekonomiska kriser går sällan att förutse. Vi vet inte hur länge den som orsakats av coronapandemin kommer att pågå. Men allt tyder på att många människor kommer att behöva omskola sig när krisen är över, och vi kan redan se konsekvenserna av pandemin inom många sektorer.

Det är knappt 50 år sedan alla kommuner blev skyldiga att anordna motsvarande grund- och gymnasieskoleutbildning för vuxna. Tidigare vilade vuxenutbildningen på frivilliga initiativ från såväl offentliga som privata huvudmän i form av folkbildning, korrespondenskurser, aftonskolor och liknande. Med det kommunala ansvaret har tillgängligheten ökat och rätten till kunskap stärkts. Det har bidragit till en höjd utbildningsnivå och att rekryteringen till högskolan har breddats.

Hur den framtida vuxenutbildningen ska utformas beror givetvis på hur vi vill att utbildningen för barn och unga ska se ut. Efter att ha gått igenom grund- och gymnasieskolan ska alla ha tillräckliga kunskaper för samhälls- och arbetsliv samt vara behöriga att söka till högre utbildning. Dessa kunskaper ser vi som en rättighet. Alla vuxna som inte har dessa kunskaper ska ha rätten att få detta tillgodosett inom vuxenutbildningen.

Kanske är vuxenutbildningens framgångar orsaken till att denna utbildningsform ofta har varit relativt osynlig i den utbildningspolitiska diskussionen. Den positiva synen på vuxenutbildningen delas inte längre av alla. Flera borgerliga företrädare ser komvux som en gräddfil in i högskolan – underförstått att det är fusk att komplettera sin gymnasieutbildning som vuxen. Men det livslånga lärandet måste bygga på det faktum att kunskap är likvärdig oavsett när den inhämtats.

Ökad arbetsdelning och specialisering inom arbetslivet har gjort att gymnasieskolan inte kan tillgodose behoven av utbildad arbetskraft. Yrkesutbildning kommer att ske efter gymnasieskolan i allt större utsträckning. Den eftergymnasiala yrkesutbildningen

har med införandet av en yrkeshögskola börjat få något fastare former och en tydligare struktur. Det finns också behov av flexibla utbildningsformer, som kan möta tillfälliga eller lokala behov av utbildning.

För att förbättra kvaliteten och den nationella likvärdigheten inom vuxenutbildningen behöver granskningen och utvärderingen systematiseras på ett bättre sätt. När vuxenutbildningen utförs på entreprenad, eller på annat sätt privatiseras, försvåras kvalitetsarbetet. I vissa fall är det dock nödvändigt med ett samarbete med det privata näringslivet.

För många människor har vuxenutbildningen inneburit en andra chans när tidigare skolformer har misslyckats. För andra har den inneburit en chans till yrkesväxling. I dagsläget är särskilda insatser inom både vuxenutbildningen och arbetsmarknadspolitiken nödvändiga för att förbättra möjligheten till utbildning och för att underlätta den framtida kompetensförsörjningen.

3 Utbildning är en rättighet, inte en vara

Precis som inom den ordinarie skolan är det en förutsättning för ett riktigt bra skolsystem att vuxenutbildningen fokuserar på det viktigaste. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte möjligheten att berika sig på verksamheten. Då är det viktigt att det finns behöriga lärare så att alla studerande får det stöd de behöver för att klara utbildningen. Detta får inte prioriteras ned för att skapa vinstutdelning till ägarna. Vänsterpartiet anser att målet med all utbildning ska vara att ge de studerande den bästa kunskapen – därför måste marknadsanpassningen stoppas.

Sverige är i dag det enda landet i världen som tillåter obegränsade vinster inom den privata utbildningssektorn, som samtidigt finansieras via offentliga medel. Lagstiftningen i andra länder är betydligt mindre generös mot privata vinstintressen inom utbildningssektorn.

Även om verksamheten inom vuxenutbildningen på många sätt liknar den inom grundskola och gymnasieskola så yttrar sig marknadslogiken ibland på andra sätt. Sparandet på personal och slimmandet av organisationen är densamma. Men inom vuxenutbildningen finns inte samma förväntan på att heltidsstudier ska betyda att man är på plats hela tiden. På så sätt kan man spara in på lokaler och personal. Skulle den studerande sedan inte klara av den stora mängden självstudier, går det att omregistrera

hen för att få nya pengar från kommunen för att erbjuda samma undermåliga utbildning en gång till.

Våren 2017 presenterade Lärarnas Riksförbund en undersökning gjord bland vuxenutbildningslärare, som visade att många lärare måste undervisa fler kurser på kortare tid. Det var nästan 40 procent av lärarna som fått ökad undervisningstid under de senaste tre åren. Samtidigt uppger nästintill 40 procent av lärarna att de inte får ett rimligt antal undervisningstimmar i sitt ämne i förhållande till de mål som de studerande ska uppnå under kursen.

Verksamma inom vuxenutbildningen pekar på att den marknadsanpassning som skett gör att kostnaderna har pressats på ett sätt som försämrat kvaliteten inom vuxenutbildningen även där den fortfarande bedrivs i kommunal regi eftersom de tvingas konkurrera med billigare privata verksamheter.

Marknadsanpassningen innebär också ett resursslöseri, när vinster plockas ut från den skolpeng som egentligen är till för undervisningen. Om skolan nu byggt upp ett stort system för kontroll och granskning så är det motsatsen som kännetecknar vuxenutbildningen, avsaknaden av kontroll och granskning.

Skattemedel ska enbart kunna användas till den verksamhet de är avsedda för, och det ska inte finnas incitament att bedriva verksamheten på annat sätt eller med andra mål än alla studerandes lika rätt till kunskap. För en likvärdig utbildning behövs ett slut på vinstintresset och marknadslogiken inom vuxenutbildningen.

Vänsterpartiet och regeringen tillsatte 2015 en välfärdsutredning, Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78). Utredningen fick i uppdrag att föreslå ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster, inklusive skolan. Syftet med utredningen var att säkerställa att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och att eventuella överskott som huvudregel ska återföras till den verksamhet där de uppstått. Under riksdagsåret 2017/18 avslog riksdagen en proposition som byggde på utredningen. Vänsterpartiet menar att det är mer aktuellt än någonsin att stoppa kommersialiseringen inom välfärden i allmänhet och utbildningssektorn i synnerhet.

Regeringen bör återkomma med förslag som innebär förbud mot vinstuttag inom vuxenutbildningen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör också återkomma med förslag som innebär förbud mot ägarstrukturer och bolagsformer inom den kommunala vuxenutbildningen vars ändamål är att göra vinst. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 En statlig vuxenutbildning

Kommunernas förutsättningar och engagemang för komvux varierar runtom i landet. Detta kan leda till problem för både enskilda individer och samhället. Att ha samma rätt till utbildning och att få en undervisning av högsta kvalitet – likvärdig över landet – är en angelägenhet för alla. En likvärdig utbildning och utbildningsutbud förutsätter en likvärdig ekonomi, och ett statligt ekonomiskt ansvar är därmed centralt för att nå det. Likvärdiga förutsättningar innebär inte lika mycket pengar till alla kommuner, utan att resurserna fördelas efter behov. Detta till skillnad från pengar efter vad en kommun vill och kan betala.

Lärarna är den viktigaste faktorn i skolan för att alla elever ska kunna prestera och utvecklas maximalt. Undervisningsuppdraget måste därför gå direkt från staten till lärarprofessionen, som ska avgöra vilka konkreta insatser som ska göras för att nå målen, men med tydlig statlig reglering av förutsättningarna. Detsamma gäller för skolans ledning. Om staten övertar arbetsgivaransvaret underlättas också möjligheterna att bedriva en nationellt sammanhållen vuxenutbildningspolitik.

Vänsterpartiet föreslår därför att en bred parlamentarisk utredning ska tillsättas för att ta fram förslag om hur staten ska överta huvudansvaret för komvux för att garantera alla enheter inom skolväsendet likvärdiga ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar. Vänsterpartiet anser att skolväsendets olika delar ska hänga ihop och därmed bör frågan om huvudmannaskap belysas när det gäller skolväsendets samtliga delar. Utredningen bör ta fasta på vilka positiva effekter kommunalt huvudansvar för komvux har och som kan bibehållas. Även konsekvenserna för kommunernas ekonomi måste analyseras, liksom en lång rad frågor som hur arbetsgivaransvaret bäst ska utövas och hur reformen ska genomföras för att alla yrkeskategorier ska vara förberedda.

Det bör tillsättas en utredning i syfte att införa statligt huvudmannaskap för hela skolväsendet inklusive komvux. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Lärarförsörjningen inom komvux och SFI

En stor andel av de som arbetar med att utbilda vuxna har inte tillräcklig utbildning för att undervisa inom vuxenutbildningen. Bristen på kompetens när det gäller vuxenpedagogik påverkar resultaten särskilt mycket inom svenska för invandrare (SFI). Att ha rätt utbildad personal brukar inom övriga utbildningssystemet anses vara en

förutsättning för att hålla en hög kvalitet på utbildningen men detta gäller inte vuxenutbildningen i dagsläget.

En särskild vuxenlärarutbildning vore en bra möjlighet för de som hellre vill jobba med att utbilda vuxna samt bidra till att höja kvaliteten på vuxenutbildningen. Regeringen bör därför utreda möjligheten att inrätta en vuxenlärarutbildning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Bristen på behörig personal inom vuxenutbildningen är akut. Regeringen bör därför utreda inrättandet av en kompletterande pedagogisk utbildning till vuxenlärare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Utredning av stöd i vuxen ålder till de som felplacerats i särskolan

På senare år har man börjat misstänka att det under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet felplacerades många elever i särskolan. Riksdagens utredningstjänst har hjälpt till med att ta fram ett underlag som beskriver vilka belägg som finns för att så skedde. Mellan 1992/93–2006/07 ökade andelen elever i särskolan från 0,9 procent till 1,5 procent. När den nya skollagen kom 2008 blev det klarlagt att elever med autism som inte hade en utvecklingsstörning inte fick placeras i särskolan. Sedan dess har andelen elever återigen minskat och är nu sedan 2013 återigen 1 procent av eleverna. Det finns ingen exakt siffra på hur många som felplacerats men 2004 kom den statliga utredningen För oss tillsammans – Om utbildning och utvecklingsstörning (SOU 2004:98) som visade att det fanns stora brister i kommunernas utredningar och att det var stor skillnad mellan kommunerna avseende antalet barn i särskolan. Till exempel var barn med utländsk bakgrund överrepresenterade i särskolan. I den utredningen uppgav 27 procent av lärarna att de undervisade elever som inte hade någon av de särskoleberättigade svårigheterna.

Den som blivit felaktigt placerad i särskolan kan väcka allmänt åtal i domstol men har då själv hela bevisbördan och måste driva ärendet själv. Som ett parti för jämlikhet där alla ska ha rätt till utbildning vill Vänsterpartiet att dessa personer ska ges upprättelse.

Regeringen bör tillsätta en utredning som kartlägger hur många som felplacerats i särskolan, vilka behov av stöd de har samt med förslag på vilka riktade utbildningsinsatser som behövs för att dessa personer ska få gymnasiekompetens. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Kostnaden för läromedel

För Vänsterpartiet är det viktigt att alla människor har rätt till flera chanser och likvärdiga möjligheter till utbildning. Inköpen av kurslitteratur är en stor ekonomisk börda för många studerande. Att den som studerar måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. För den som läser samma utbildning under tonåren kostar det ingenting. Samtidigt kan det ibland också vara problem att få tag på vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln. Biblioteken köper förstås inte heller in tillräckligt många exemplar av varje bok för att de ska räcka till alla. Om huvudmännen köper in böcker underlättar det även för lärarnas planering eftersom de vet vilken bok de kommer arbeta med de närmaste åren i stället för att behöva anpassa sig efter bokförlagens nycker. Vi välkomnar att Läromedelsutredningen (SOU 2021:70) föreslår fri kurslitteratur på grundvux men det räcker inte.

Regeringen bör utreda om det kan ställas krav på att all utbildning som omfattas av skollagen ska tillhandahålla kurslitteratur kostnadsfritt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Adopterades rätt till modersmål

I Sverige bor flera tusen människor som är adopterade från andra länder, personer som har rätt att lära sig mer om sitt ursprung. När dessa barn går i skolan har de rätt att lära sig sitt modersmål. Men detta bygger på att det finns grundläggande kunskaper i språket och ett engagemang från både föräldrar och barn.

På senare år har det uppdagats en rad oegentligheter kring internationella adoptioner och riksdagen har på initiativ av Vänsterpartiet beslutat att dessa ska utredas.

Hittills har bristen på engagemang från svenska myndigheter inneburit att informationsinhämtandet och kunskapsspridningen om oegentligheter kring internationella adoptioner fallit på ideella organisationer. Svenska medborgare som kommit till Sverige genom adoption har fått bilda egna föreningar för att söka sitt ursprung och fördjupa sig i omständigheterna kring hur och varför de kommit till Sverige. Språkbarriärer är också något som försvårar för adopterade att ta del av information om sin bakgrund. I exempelvis Chile sker allt utredningsarbete på spanska som sedan översätts av ideella krafter i Sverige för att de ska kunna sprida information till berörda personer. Vänsterpartiet menar att mer måste göras för att stötta adopterade i att söka sitt ursprung.

En utökad rätt att studera sitt modersmål på komvux för adopterade bör utredas.
Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Daniel Riazat (V)

Ida Gabrielsson (V)

Maj Karlsson (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Momodou Malcolm Jallow (V)

Karin Rågsjö (V)